

EDUSKUNNAN
PUOLUSTUSVALIOKUNTA

Helsingissä

16 päivänä maaliskuuta 1993

Lausunto n:o 1

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 12 päivänä helmikuuta 1993 hallituksen esityksen n:o 370/1992 vp laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että puolustusvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina osastopäällikkö, kenraalimajuri Pertti Nykänen ja hallitusneuvos Pekka Pitkänen puolustusministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Esko Hamilo, toimistopäällikkö Vesa Jatkola ja neuvotteleva virkamies Rauno Viemerö ulkoasiainministeriöstä, budjettineuvos Heikki Seppälä valtiovarainministeriöstä, eversti, apulaisosastopäällikkö Heikki Tilander pääesikunnasta, VTT Pekka Visuri Ulkopoliittisesta instituutista sekä johtaja Jyrki Käkönen Rauhan- ja konfliktintutkimuslaitoksesta.

Hallituksen esitys

Hallitus ehdottaa Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) rauhanturvaamistoimintaan annettua lakia muutettavaksi siten, että Suomella on lakiin perustuvat edellytykset osallistua tarvittaessa myös Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (ETYK) järjestämään kansainväliseen rauhanturvaamistoimintaan.

Nykyinen rauhanturvalaki mahdollistaa suomalaisen sotilashenkilöstön osallistumisen ainoastaan YK:n käynnistämiin rauhanturvaamisoperaatioihin. Rauhanturvaamistoiminta on laajenemassa koskemaan YK:n operaatioiden ohella entistä enemmän myös YK:n peruskirjassa tarkoitettujen alueellisten järjestöjen ja järjestelyjen toimeenpanemia rauhanturvaamisoperaatioita. ETYK julistautui Helsingin huippukoukussa YK:n peruskirjan 8 luvun mukaiseksi

alueelliseksi järjestelyksi. Helsingin asiakirjassa päätettiin muodostaa ETYK:lle toimintavälineitä konfliktinestoa ja kriisinhallintaa varten. Kriisinhallinnan keskeisinä keinoina asiakirjassa mainitaan selvitys- ja raportointivaltuuskunnat sekä rauhanturvaamistoiminta.

Rauhanturvalain soveltamisalan laajentamisesta ja lain nimikkeen muuttamisesta johtuen ehdotetaan samassa yhteydessä tehtäväksi viitaustekninen tarkistus puolustusvoimista annettuun lakiin, sotilasrikoksia sääntelevään rikoslain 45 lukuun, sotilasoikeudenkäyntilakiin sekä valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävien jaosta annettuun lakiin. Lisäksi rikoslaista ehdotetaan poistettavaksi vanhentuneena säännös, joka koskee värvättyjen kuulumista sotilasrikossäännösten soveltamisalan piiriin.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta toteaa, että nykyisellä rauhanturvalailla on ollut tarkoitus säännellä ainoastaan sotilaallista rauhanturvaamistoimintaa. Saadun selvityksen perusteella erilaisten siviilikomponenttien osallistuminen on tullut ja toistaiseksi tulee jatkossakin järjestää kussakin tapauksessa erikseen luoduin menettelyin.

Kysymys olisi myös ETYK:n osalta perinteisestä konfliktin osapuolten yhteistyövalmiutta edellyttävästä rauhanturvaamistoiminnasta (peace-keeping). Se ei koskisi jatkossakaan Suomen osallistumista muihin kehityksen alaisina oleviin rauhanturvaamistoimintoihin eli rauhan tekemiseen (peace-making), rauhan rakentamiseen (peace-building) eikä rauhaan pakottamiseen (peace-enforcement). Valiokunta ei halua tässä vaiheessa edes rauhanturvalain nimikkeessä lähteä ennakoimaan rauhanturvaamistoiminnan laajenemista YK:n ja ETYK:n ulkopuolelle ja ehdottaa nimikettä täsmennettäväksi vastaamaan lain sisältöä. Sama muutos tulee tehdä

myös muihin hallituksen esitykseen sisältyviin lakiehdotuksiin, joissa nimeltä viitataan rauhanturvallakiin.

Valiokunta toteaa, että edellä mainitut, kehityksen alaisina olevat rauhanturvaamistoiminnan muodot edellyttävät Suomen osalta perusteellista keskustelua ja asiaan kuuluvaa selvittelytyötä. Valiokunnan mielestä tämäntyyppinen arviointi voidaan suorittaa samassa yhteydessä, jossa määritellään Suomen suhtautumista turvallisuus- ja sotilaspoliittisen tilanteen muuttumiseen Euroopassa ja Suomen lähialueilla. Puolustusvaliokunta esittää parlamentaarisen neuvottelukunnan asettamista mahdollisimman pikaisesti selvittämään turvallisuus- ja puolustuspoliittisen tilanteen muuttumisen vaikutuksia Suomen asemaan. Selvityksessä tulee arvioida, vastaavatko Suomen puolustuksen painopisteet tämänhetkisiä ja tulevia tarpeita. Siinä tulee ottaa kantaa myös siihen, pitääkö puolustusjärjestelyjämme muuttaa, miten eri aselajeja tulee kehittää suhteessa toisiinsa ja millaista aseistusta puolustusvoimamme tarvitsevat. Samassa yhteydessä tulee arvioida Suomen valmiudet osallistua kehityksen alaisina oleviin rauhanturvaamistoiminnan muotoihin.

Valiokunta haluaa painottaa hallituksen esityksen yleisperusteluissa esitettyä toteamusta, jonka mukaan ”ETYK:n rauhanturvaamistoiminnassa on otettava huomioon YK:n toimivaltuudet sekä kaikkien osapuolten valmius yhteistyöhön”. Tämä tarkoittaa valiokunnan käsityksen mukaan yksiselitteisesti sitä, että YK on ensisijainen rauhanturvaamisorganisaatio ja muut menettelyt voidaan toteuttaa vain poikkeustapauksissa ja YK:n valtuuttamina. ”Kaikkien osapuolten valmius yhteistyöhön” merkitsee valiokunnan tulkinnan mukaan sitä, että operaatio on keskeytettävä, jos tämä ehto ei täyty. Suomen valtion on varmistettava joukon asianmukainen käyttö ottaen huomioon tehtävään määräämiseen liittyvä vastuu ja johtosuhteet.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös yleisperustelujen termiin ”tulitaukojen ylläpitäminen” ja pitää sitä liian epämääräisenä. ”Tulitauko” merkitsee sotilaallisesti vain ammunnan keskeyt-

tämistä. ”Ylläpitäminen” puolestaan saattaisi joissakin tilanteissa merkitä voimankäyttöä eli interventiota. Valiokunta pitääkin tarkoituksenmukaisempana ja asiallisesti oikeampana puhua tässä yhteydessä tulitauon ylläpitämisen sijasta aselevon valvonnasta.

Rauhanturvaamistoiminnan mahdollisesti laajetessa valiokunta korostaa näissä tehtävissä toimivan henkilöstön vapaaehtoisuutta. Puolustusvoimien oma henkilöstö ja asevelvolliset ovat tulleet palvelukseen asevelvollisuuslain mukaisesti vain isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi. Laki puolustusvoimista edellyttää vain myötävaikuttamista Yhdistyneiden Kansakuntien — ja tulevaisuudessa siis myös Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin — rauhanturvaamistoimintaan. Oman maan ulkopuolella suoritettaviin tehtäviin, jotka menevät näiden määritteiden yli, on mahdollista määrätä vain vapaaehtoisiksi ilmoittautuneita.

Hallituksen mukaan esityksellä ei ole organisatorisia eikä taloudellisia vaikutuksia. Luonnollista kuitenkin on, että tarkoitukseen tarvitaan budjettivaroja, mikäli Suomi päättää lähettää joukkoja ETYK:n mandaatilla rauhanturva-tehtäviin. Valtioneuvoston 14.10.1992 tekemän periaatepäätöksen mukaan Suomen ulkomaanedustustojen ja valvontajoukkojen ylläpitomenoja vähennetään siten, että säästövaikutus vuosina 1994—95 kunakin on 100 milj. mk. Tämän periaatepäätöksen toteuttamiseksi on päätetty kotiuttaa suomalainen valvontajoukko Golanilta sekä supistaa Libanonin ja Kyproksen joukkojen kokoa. Valiokunta pitää todennäköisenä, ettei ETYK:n rauhanturvatehtäviä voida rahoittaa ilman lisäsupistuksia YK:n rauhanturvajoukoista. Vaihtoehtoisesti em. säästötavoitteista joudutaan tinkimään.

Edellä esitetyn perusteella puolustusvaliokunta esittää kunnioittaen,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin hallituksen esityksen mukaisina, paitsi että 1. lakiehdotuksen nimike hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

Suomen osallistumisesta *Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökongressin rauhanturvaamistoimintaan*

ja että 2.—5. lakiehdotuksiin tehtäisiin 1. lakiehdotuksen nimikkeeseen muuttamisesta johtuvat viittaustekniset tarkistukset.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lamminen, varapuheenjohtaja Laakso, jäsenet Kasurinen, Laitinen, Pykäläinen, Rimmi, Rossi, Seivästö, ja Westerlund sekä varajäsenet Kohijoki, T. Roos ja Saapunki.
